

Kirjallisuutta – Litteratur

Muuttaako Kallio Block Party maailman?

MÄENPÄÄ, PASI & FAEHNLE, MAIJA (2021) *Neljäs sektori – Kuinka kaupunkiaktiivisuus haastaa hallinnon, muuttaa markkinat ja laajentaa demokratiaa*, 336 s. Vastapaino, Tampere.

Mitä yhteistä on ravintolapäivän perustajalla, solidaarisuustalouseläjästä ja Kallio Block Party järjestäjällä? Pasi Mäenpään ja Maija Faehnlen mukaan he kaikki kuuluvat uuteen ”neljänteen sektoriin”, joka Mäenpään ja Faehnlen kirjan nimen mukaisesti ”tulee muuttamaan markkinat ja laajentamaan demokratiaa”. Kaupunkisosiologian dosentti Pasi Mäenpään ja Suomen ympäristökeskuksen erikoistutkija Maija Faehnlen kirja pyrkii vastaamaan otsikkonsa provokatiiviseenkin suureen lupaukseen esittelemällä erilaisia kaupunkiaktiivisuuksia ja määrittelemällä uuden joustavamman kansalaisosallistumisen tapoja.

Kirja perustuu Helsingin yliopiston sosiaalitieteiden laitoksella vuosina 2015–2017 toteutettuun Kaupunkiaktiivisuus metropolin voimavarana -tutkimushankkeeseen. Tutkimushankkeen painopiste on ollut voimakkaasti toimintatutkimuksessa, ja johdantoluvussa kerrotaan, että kirja on tulos ”innokkaasta ja intoilevastakin toimintatutkimuksesta kaupunkiaktiivisimmin kentällä ja kentän eri laidoilla” (s. 12). Tämä kirjoittajien innostuminen aiheestaan kantaa läpi koko kirjan ja luo kirjalle positiivisen pohjavireen, missä on sekä hyvää että huonoa.

Mäenpään ja Faehnlen mukaan yhteiskunnassa on meneillään muutos, joka ei tällä kertaa kummittele Euroopassa vaan kytkee kaupungeissa. Kirjoittajat ovat lähestyneet tätä ilmiötä tutkimushankkeessaan osallistumalla, haastatteleamalla ja toimimalla osana uutta liikehdintää, jonka he määrittelevät neljänneksi sektoriksi. Heidän mukaansa neljäs sektori tarkoittaa ”järjestöjen ulkopuolella verkostomaisesti itseorganisoituvia ja toimivia yhteisöjä, jotka hyödyntävät internetiä, sosiaalista mediaa ja tiedon avoimuutta pyrkien ensisijaisesti konkreettiseen yhteistoimintaan omaehtoisesti muodostettujen tavoitteiden eteen” (s. 44).

Kirjoittajat huomioivat myös kiinnostavan yhdenmukaisuuden kaupunkiaktiivisten pyrkimysten ja kaupunkien strategioiden välillä. Erotuksena ”vanhasta” kolmannesta sektorista neljäs sektori ja kaupunkiaktiivistit etsivät kirjoittajien mukaan aktiivisesti uusia innovaatioita sekä uusia yhteisöllisyyden muotoja ja olemisen tapoja. Verkostoimaisuuden, hierarkiattomuuden ja urbaaniuteen sitoutumisen lisäksi neljättä sektoria määrit-

tääkin kirjan mukaan lähtökohtaisesti positiivisempi suhtautuminen yrityksiin sekä – verrattuna kolmanteen sektoriin – proaktiivisuus reaktiivisen vastustamisen sijaan.

Kirjassa neljännen sektorin nähdään muuttuvan todeksi erityisesti erimuotoisissa kaupunkiaktiivisuuksissa, joissa korostuu paikkaan sitoutunut tekemisen demokratia. Erilaiset kaupunkiaktiivisuudet haastavat julkista valtaa ryhtymällä pieniin arkeisiin parantaviin tekoihin odottamatta hitaaksi koetun julkisen vallan apua tai lupaa. Kirjan ensimmäinen osa muodostuu näiden erilaisten kaupunkiaktiivisuuksien esittelystä. Kirjoittajat ovat päätyneet rakenteeseen, jossa empiria (tässä tapauksessa erilaisten kaupunkiaktiivisuuksien esittely) on irrotettu täysin niiden analysoinnista tai kriittisistä huomioista. Lukijaa tämä ratkaisu voi turhauttaa, kun kirjoittajien positiivinen suhtautuminen tutkimuksen kohteeseen näkyy toiminnan lähes kriittittömänä esittelyinä. Kiinnostavimmat analyysit ja hyvin pohditut näkökulmat on säästetty kirjan loppuosaan ja ne olisivat voitu kutoa osaksi jo aikaisempia lukuja.

Kirja on jaettu kahdeksaan selkeään lukuun, joista ensimmäisessä kirjoittajat johdattelvat tutkimuksen tavoitteeseen sekä esittelevät teesinsä ja neljännen sektorin määritelmän. Johdantoluvussa on myös ansiokkaasti avattu tutkijoiden asemoitumista suhteessa tutkimuskohteeseen sekä heidän tekemiensä päätösten taustavaikuttamia. On ilo lukea hyvin jäsenmelyä esittelyä toimintatutkimuksen perinteestä. Tutkijat myös kirjoittavat itsensä selkeästi osaksi tutkimustaan ja avoimesti kertovat tutkimuksen katsetta ohjaavista taustafilosofioista.

Kirjoittajat näkevät neljännen sektorin elävän kaupunkiaktiivisimmin eri muodoissa, joita esitellään kirjan toisessa luvussa. Luvussa esitellään helsinkiläisten kaupunkiaktiivisuuksien historiaa sekä elinkaarta esimerkiksi Reko-ruokarinkien ja yhteisöllisten tilojen kautta. Maantieteilijän silmiin kiinnostavaa näissä liikkeissä on niiden hyvin tiukka ja elävä suhde paikkoihin, liberaaliin ihanteeseen ja elävään tilaan. Esimerkeistä Kallio-liike on syntynyt kirjoittajien aineiston mukaan vastaavaksi luutuena ja konservatiivisena pidetylle viralliselle Kallio-seuralle. Kirjan myöhemmissä analyysiluvuissa nostetaan esiin ”asutuksellisen demokratian” idea, jossa oikeus kaupunkiaktiivisimmin perustuu puhtaasti kaupungissa asumiselle (s. 245).

Kirjan empiriaa esittelevistä luvuista ehkä kiinnostavin on kolmas luku, jossa käsitellään kaupunkisuunnittelua ja sen Helsinki-erityisiä piirteitä kuten Lisää kau-

punkia Helsinkiin -Facebook-ryhmää. Kirjoittajienkin mielestä osiossa esitellyissä kaupunkiaktiivisimpien muodoissa on kiinnostavaa niiden sitoutuminen samoihin kaupunkikuvan tiivistämisen tavoitteisiin, joihin myös Helsingin kaupunkiorganisaatio on sitoutunut. Kirjoittajien mukaan kaupungin virallisen kaupunkisuunnittelun tulisi pystyä nykyistä paremmin hyödyntämään ja joukkoistamaan kaupunkisuunnitteluaan ja luomaan tapoja hyödyntää kaupunkilaisten taitoja esimerkiksi kannustamalla kaupunkilaisia tekemään varjosuunnitelmia suunnittelualueille.

Kirjan toinen kiinnostava näkökulma on uuden neljännen sektorin suhde talouteen ja yrityksiin. Kirjoittajat näkevät kaupunkiaktiivisissa voimakkaan jakamistalouden näkökulman sekä lähes gibson-grahamilaisen (ks. esim. Gibson-Graham ym. 2019) ”talouden toisen elämisen tavan”, vaikka samalla liikehdintä ei suhtaudu dogmaattisen kielteisesti perinteisiin yrityksiin tai nykyiseen talousjärjestelmään sinänsä. Kaupunkiaktiivisimpien suhdetta talouteen määrittää tutkijoiden mukaan painotus paikallisuuteen, jakamiseen ja vertaisuuteen. Näiden ihanteiden nähdään toteutuvan esimerkiksi Oma maa -osuuskunnan kaltaisissa kumppanuusmaatalous-hankeissa tai Facebookissa toimivien kirpputoriryhmien pohjalta organisoituvassa vertaiskaupassa.

Kirjan myöhemmissä luvuissa käydään analyttisemmin läpi kaupunkiaktiivisimpiin liittyviä näkökulmia ja keskustellaan ajankohtaisen tutkimuksen kanssa. Nämä luvut teorisoiivat ja taustoittavat kaupunkiaktiivisimpiin liittyviä näkökulmia ja keskusteluita. Luvuissa myös pyritään osoittamaan, miten neljäs sektori tulee laajentamaan demokratiaa ja haastamaan julkista sektoria muuttamaan toimintatapojaan.

Kirjan seitsemännessä luvussa käydään läpi kaupunkiaktiivisimpien suhdetta esimerkiksi puolueisiin ja formaalimpaan kolmanteen sektoriin. Luvussa käydään myös läpi verkostomaiseen toimijuuteen liittyviä potentiaalisia ongelmia esimerkiksi piiloutuvien hierarkioiden osalta. Kirja olisi kaivannut enemmän näiden uhkien pohdintaa ja erittelyä – esimerkiksi miten hierarkiatomissa ja enemmän tekemiseen kuin yhteisistä keskusteluista muodostettaviin tavoitteisiin pohjautuvissa liikkeissä vältetään vallan keskittyminen?

Yhteenvedossaan kirjoittajat ottavat suurehkon harppauksen Kallio Block Partyjen ja osuuskuntamaatalouden maailmasta kohti uuden pohjoismaisen jakamistalouden visiointia. Luvussa esitellään pohjoismaisen jakamistalouden tavoitteita ja yhteiskuntapoliittisia po-

litiikkasuosituksia näiden saavuttamiseksi. Mäenpään ja Faehnlén mukaan julkisvallan ensimmäinen askel olisi ymmärtää, ettei tämänkaltaista jakamistaloutta edistetä vain osallisuus- tai elinkeinopolitiikalla, vaan nämä nykyään erillisiksi koetut politiikanlohkot tulee kutoa yhteen.

Kirjan, kuten hankkeenkin, painopisteenä on toiminta- ja kehittämisideoiden antaminen julkiselle sektorille uuden toiminnan huomioimiseksi ja tukemiseksi. Lähes jokaisessa luvussa onkin myös politiikkasuosituksia siitä, kuinka julkinen sektori voisi huomioida neljännen sektorin paremmin. Kirja on kuitenkin pohjimmiltaan kansalaislähtöisen itseohjautuvan toiminnan ylistys ja asettuu näin vastinpariksi osallistamispuheelle. Kirjoittajat näkevät neljännen sektorin potentiaalilena haastajana nykyiselle vallanjaoille – jos suurin osa kansalaisaktiivisuudesta tapahtuu nykyisten rakenteiden ulkopuolella verkostoissa, mikä legitimitteetti jää nykyisille poliittisille puolueille ja vaaleilla valituille toimijoille?

Kirjassa olisi voinut antaa enemmän huomiota toimijoiden kriittiselle erittelylle. Kirjassa kyllä kerrotaan, kuinka kaupunkiaktiivismi kasautuu tietyille demografialle (korkeakoulutetut, noin 30-vuotiaat kantakaupungissa asuvat). Kirjassa olisi voinut jatkaa vahvemmin ”kenen osallisuus vahvistuu?” -kysymyksen kriittistä tarkastelua. Korkeakoulutetut ovat jo tutkimusten mukaan aktiivisimpia osallistujia formaaliin politiikkaan, joten miten valta jakautuu maailmassa, jossa he ovat aktiivisimpia äänestäjiä sekä myös aktiivisimpia poliittikan muokkaajia verkostojen kautta?

Vaikka Kallio onkin lopulta kylä keskellä kaupunkia, olisi kiinnostavaa lukea neljännen sektorin toiminnasta myös aidosti ei-urbaaneissa ympäristöissä. Miten uusi kaupunkiaktiivistinen yhteisöllisyys eroaa romantisoitusta yhteisöllisyydestä Lieksan perämetsän kylässä?

Kokonaisuutena kirja on ansiokas ja ajatuksia herättävä esittely ja puolustus uudelle kaupunkiaktiivisimmille.

KIRJALLISUUS

Gibson-Graham, J. K., Cameron, J., Healy, S. & Talvikallio, E. (2019) *Elävä talous: yhteisen tulevaisuuden toimintaopas*. Vastapaino, Tampere.

ANTTI SAARELAINEN
*Historia- ja maantieteiden laitos,
Itä-Suomen yliopisto*

Kenelle nykykaupunkeja rakennetaan?

VAATTOVAARA, MARI; JOUTSINIEMI, ANSSI; AIRAKSINEN, JENNI & WILENIUS, MARKKU (2021) *Kaupunki politiikassa – Yhteiskunta, ihminen ja ihana kaupunki*, 261 s. Vastapaino, Tampere.

Ihmisille rakennettavan ihanan kaupungin suunnittelulta on kadonnut suunta. Näin voisi kiteyttää käsillä olevan *Kaupunki politiikassa* -kirjan sanoman. Kirjassa esi-

tetään, mistä kaupunkikehitys niin suunnittelun kuin politiikankin osalta on lähtenyt liikkeelle ja missä mennään nykyään. Kirja antaa runsaasti kritiikkiä nykyisille kehityssuunnille, esimerkiksi siitä, kuinka kaupunkipolitiikka on vuosisatojen aikana ajanut kaikki Suomen kunnat ja kaupungit samaan asemaan ottamatta huomioon niiden ilmeisiä eroja niin resurssien kuin vetovoimankaan kannalta. Toisaalta pyrkinessään saavuttamaan